

Är hög skörd lika med högt netto?

FOTO: ROBERT OLISSON

Högsta sockerskörden. Kanske inte bästa bilden eller bästa skördevädret men väl bästa beståndet, tillväxten och högsta sockerskörden. Bilden är tagen hos Göran Olsson på Lovisero vid skörd den 18 november 2014. Fältet gav 18,7 ton socker per hektar, den högsta sockerskörden av de 15 fält som odlades hos våra fem svenska 5T-odlare åren 2014–2016. Frågan är: Gav fältet också mest pengar i plånboken?

**5T-gårdarna i Sverige skördade åren 2014–2016 16,2 ton socker per hektar. Impone-
rande! Men betydde det att de också fick ett högt netto?**

5T står för tillväxt till 20 ton. Projektet har alltså ett tydligt kvantitativt mått i kilo socker. Men man lever som bekant inte

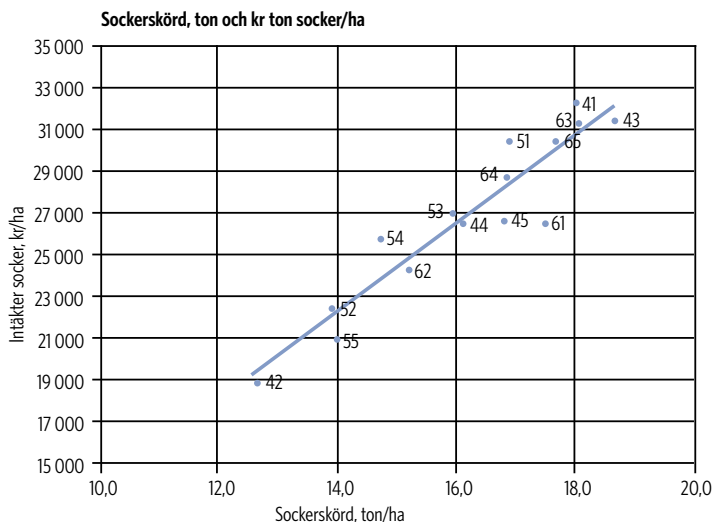
av sin sockerskörd. Utan av de pengar man får för sitt socker efter man betalat sina kostnader.

Den misstänkt lagde kan resonera som så: Våra 5T-odlare har satsat massor av pengar på att visa en hög sockerskörd, men till alltför höga kostnader. Låt oss se närmare på om det är så.

Förutsättningar

- Priserna är genomgående 2016 års nivå.
- Skördarna är direktlevererad vara från hela kördrag i fältet i mitten på november. Priset är satt per den 15 november med 50 km köravstånd för alla gårdar.

Höga sockerskördar och intäkter. Sockerskörd och sockerintäkt per hektar från svenska 5T-gårdar åren 2014–2016. Tio-tals siffran 4, 5 eller 6 står för sista siffran i årtalet. Entals siffran står för gårdarna. 1: HN Gretelund, 2: MB Valterslund, 3: GO Lovisero, 4: MR Tofta och 5: JM Hviderup

- Basen är HIR:s kalkyler vad gäller kostnader för maskiner och förnödenheter. En och samma maskin eller produkt har alltså getts samma kostnad på alla gårdarna.
- Avstämningar har gjorts med Betodlarna och Nordic Sugar.

Sockerskördarna

Låt oss börja med att friska upp minnet genom att se på sockerskördarna. Du hittar dem längs den vågräta axeln i diagrammet ovan. Det är genomgående höga skördar men med stor variation, från 12,7 till 18,7 ton per hektar. Både min- och max-skörden härrör från 2014. Magnus Bengtsson drabbades av kraftiga *Aphanomyces*-angrepp efter förhållandevis sen sådd. Hos Göran Olsson på Söderslätt stämde däremot allt det året.

Vad fick man då betalt för sockret? Kom ihåg att vi räknat med samma leveransdag och

ett fast transportavstånd. De faktorer som påverkar priset är därför bara renhet och sockerhalt.

Sockerbetalning

Sockerintäkten i kronor per hektar hittar du i samma diagram men nu på den lodrätta axeln. Den heldragna linjen visar betalningen per hektar vid varierande skörd, från 12 till 20 ton. Odlare med ett sockerpris över medel ligger ovanför linjen och odlare med ett lägre pris ligger under linjen.

Tabellerna nedan ger oss mer intäktsdata i siffror. Medelintäkten är 27 000 kr per hektar med en genomsnittlig rotskörd på 91,5 ton per hektar. Som jämförelse ger HIR:s odlarkalkyl för 2016 21 000 kr på medelnivån 65 ton betor per hektar och 24 300 kr för 75 ton betor per hektar. Tre tusen kronor upp eller ner är markerat med grönt respektive rött. Vi ser att det enskilda årets bästa odlare varierar. Vidare är den inbördes ordningen mellan odlarna inte densamma. Årsmånen varierar och ibland är inte timingen perfekt.

Tabellen till höger nedan visar att priset per kilo socker varierat rejält. Grönmarkerade data ligger minst fem procent över medelpriset och rödmarkerade ligger minst fem procent under. Förklaringen är i första hand att söka i varierande renhet. Gröna värden har en genomsnittlig renhet på 89 procent medan de röda värdena bara ligger på i genomsnitt 79. Medelrenheten stannade på dåliga 84,4 procent. Direktleverans på förutbestämda dagar i november fungerade dåligt.

Även om det inte är någon nyhet så förtjänar det att

Odlare	Sockerintäkt, kr/ha		
	2014	2015	2016
1 HN	32 400	30 700	26 600
2 MB	18 900	22 400	24 500
3 GO	31 400	27 100	31 500
4 MR	26 600	25 900	28 800
5 JM	26 700	21 000	30 500

Odlare	Intäkt per kg socker, rel		
	2014	2015	2016
1 HN	108	109	91
2 MB	90	97	97
3 GO	101	102	104
4 MR	99	106	102
5 JM	95	90	104

Intäkter på svenska 5T-gårdar. Till vänster sockerintäkt per hektar. Till höger vad man fått betalt för sitt socker mot medel för alla 5T-odlare och år. Värden som avviker från medel för tre år med mer än 3 000 kr per hektar eller fem enheter som relativt är markerade med grönt uppåt och rött neråt.

FOTO: ROBERT OLSSON

Alla plantor och inga ogräs. Bra förarbete och noggrann sådd gav oftast god plantetablering på 5T-gårdarna. Som här hos Magnus Bengtsson på Valterslund 2016. Rent från ogräs fick, om så krävdes, kosta lite extra.

framhållas: Låg renhet ger stora prisavdrag!

Sammanfattningsvis när det gäller intäkter noterar vi ett plus mot en normalskörd på 65 ton på runt 6 000 kr per hektar.

Kostnaderna då?

Kostnaden hos våra 5T-odlare ligger på genomsnittliga 15 200 kr per hektar mot 13 900 för en kostnads kalkyl framtagen av Betodlarna och Agricenter för 2015. Samma kalkyl visade 14 600 kr för 2018. Det handlar alltså om rätt så begränsade skillnader.

Kostnadsberäkningen här gör inte anspråk på att vara helt fullständig. Man skulle med fog kunna hävda att någon kostnads-post saknas. Men syftet är i första hand att identifiera enskilda poster som ligger över,

FOTO: ROBERT OLSSON

Helt grönt. Tidig radtäckning och sedan helt grönt fram till början av november är det som gäller. Bilden är tagen vid skörd den 11 november 2015 hos Henrik Nilsson på Gretelund. Med två sprutningar mot bladsvampar uppnåddes både här och på Hviderup fem tons sockertillväxt från mitten av september till mitten av november.

eller under, i en normal betodlingskalkyl.

Variationen i kostnad mellan odlare är inte alls på samma nivå som när det gäller intäkterna, men finns trots allt. Vi noterar att gårdarna Gretelund och Valterslund ligger högre. I fallet Gretelund är det kostnaden för bevattning som höjer. För Valterslund är det främst höga kostnader för ogräsbekämpning. Den tvärtom låga kostnaden på Hviderup, främst 2015, beror på nerdragen kvävegiva tillsammans med låga kostnader för ogräsbekämpning.

Hur vi än räknar så ligger 5T-odlarna på en något högre kostnadsnivå än den generella kalkylen visar. Det rör sig om drygt tusenlappen per hektar. Så var satsar 5T mer och var satsas eventuellt mindre?

Enskilda kostnadsposter

Låt oss granska posterna i tabellen på nästa sida, en i taget. **Sortval och utsäde:** Har man inga specialproblem går man på "högsta sockerskörd". Men flera i gruppen vill ha bästa skydd mot *Aphanomyces*. Goda förberedelser gör att man vågar satsa på relativt låga utsädes-

Odlare	Kostnader, kr/ha			
	2014	2015	2016	3 år
1 HN	14 460	16 100	17 880	16 150
2 MB	14 780	16 570	17 000	16 120
3 GO	14 810	14 710	14 810	14 770
4 MR	14 660	15 500	15 250	15 140
5 JM	14 360	12 730	14 800	13 960
Medel	14 610	15 120	15 950	15 230

Kostnader på svenska 5T-gårdar. Värde som överstiger medel för tre år med mer än 1 000 kr per hektar är markerade med grönt neråt och rött uppåt. Kostnader som ingår är direkta kostnader för produkter, maskiner och arbete tillsammans med odlaravgift och ränta på kapital.

mängder. Så 5T-gruppen ligger hundralappen under normal-kalkylen i utsädeskostnad.

Gödsling: Läger man samman all gödsling ligger 5T-gårdarna i nivå med grundkalkylen. Baskalkylen bygger på ren ”påsågödsel” medan två av de fem 5T-gårdarna arbetar med stallgödsel till betorna. Totala N-givan ligger snarare under, än över den normala.

Kalkning: Enbart kostnaden för kalkning direkt till betorna har medtagits på 5T-gårdarna. Generellt är kalkningsmedvetenheten stor på gårdarna. Därmed ligger också kostnaden i överkant. En mer öppen fråga är vilken del av kalkkostnaden som ska belasta betgrödan.

Växtskydd svamp: Här är kostnaden på 5T-gårdarna knappt hundralappen högre då man oftast behandlat två gånger, i enstaka fall också tre.

Växtskydd ogräs: Här satsar 5T-gårdarna 600 kr mer. Man är inte beredd att kompromissa när det gäller att säkra god ogräseffekt. Det menar jag är helt rätt.

Bevattning: Bevattning ingår inte i baskalkylen. En av 5T-odlarna, Henrik Nilsson på Gretelund, odlar betor på lätt jord med behovsanpassad bevattning. Kostnaden har, beroende på nederbörd, varierat mellan 1 200 och 3 000 kr årligen. Behovsanpassad bevattning kostar en del men verkar vara en av våra mest lönsamma insatser, för den som har möjligheten. Här har vi räknat med en kostnad på 600 kr per gång och 25 mm.

Sprutning: I kalkylen ingår

Grupp	Typ	Kostnad mot kalkyl	
Produkter	Utsåde	114	
	Handelsgödsel	93	
	Stallgödsel	-277	
	Kostnad för kalk	se text	
	Växtskydd svamp	-81	
	Växtskydd ogräs	-644	
	Växtskydd insekt		
	Bladgödsling		
	Maskiner	Bevattning	-400
		Mellangröda	
Stubbearbetning		-92	
Plöjning			
Harvning			
Radrensning			
Sådd			
Konstgödselspridning		295	
Stallgödselspridning		-151	
Kalkspridning		se text	
Övrigt	Sprutning	-282	
	Upptagning		
	Arbete		
	Ränta		
	Odlaravgift		

Kostnader för 5T-gårdar mot kalkyl. De flesta kostnadsposterna på 5T-gårdarna ligger på kalkylnivå. Poster i grönt ligger lägre och poster i rött ligger högre.

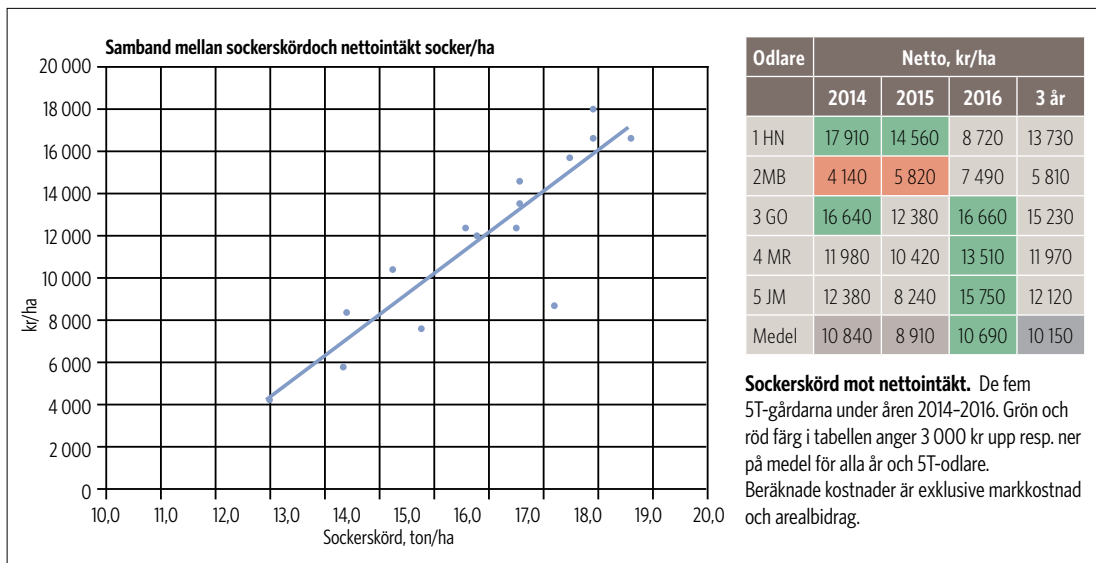
sex sprutningar till 160 kr per hektar mot närmare sju sprutningar för 180 kr per hektar på 5T-gårdarna. Variationen här är rätt stor, mellan fem och nio körningar. Flera av gårdarna anser att deras verkliga kostnad ligger lägre.

Nettot liknar sockerintäkten Grafen och tabellen överst på nästa sida avslöjar det skoningslösa sambandet mellan sockerskörd och nettointäkt, också på 5T-gårdar. Visst finns här en viss variation kring trendlinjen men de flesta punkter ligger nära. Tre punkter lig-

ger under trendlinjen. Den som sticker ut mest är Gretelund 2016. Här belastar höga bevattningskostnader, vilket säkert ändå var en god investering. Värre var mycket låg renhet och sänkt sockerhalt till följd av rejäl frost redan i början av november. Direktleverans i november varken är eller har tidigare varit något som tillämpats på Gretelund.

Trend över tid

En reflexion jag gjort som utvecklar, är att förändringar tar tid. Ofta rätt lång tid och ofta längre tid än man tror. Detta

trots att betodlare generellt sett är ett lyhört släkte med hög förändringsbenägenhet.

Men tre år är en kort tid. Låt oss ändå fråga oss: Hur ser trenden över tid från 2014 till 2016 och kanske vidare fram till idag ut på 5T-gårdarna?

1. Man gör ett aktivt sortval där god motståndskraft mot främst *Aphanomyces prioriteras*. Sådd i första såfönstret (från slutet av mars) gäller liksom omsorgsfull plöjning och såbäddsbereidning.
2. Ogräsbekämpningen har inte ändrats dramatiskt. Fokus är rena fält till lägsta kostnad. Radrensning + kemi gäller och man är beredd att investera ny teknik både vad gäller radrensare och spruta.
3. Mer fokus på att förse betan med alla växtnäringsämnen placerade före sådd. Alla är på väg, eller har redan gått över till radmyllning.
4. Områden med dålig tillväxt på fälten tas på större allvar.

Man konstaterar inte bara sämre tillväxt utan söker förklaringar och lösningar. Man är beredd att göra punktsatser och behovsanpassade kalknings-, växtnärings- och växtskyddsåtgärder inom fältet.

5. Kalkningsbenägenheten inom gruppen var hög redan innan start men har ökat ytterligare. Den är idag en planerad växtföljdsåtgärd.
6. Ökad insikt i att hålla blasten grön hela hösten. Man kör vid konstaterad infektion och räknar med ytterligare en behandling. En tredje behandling är inte utesluten.
7. Uptagningsförluster bevakas hårdare. Man vet att rotspetsbrott, för hård blastning eller ytspill kan "drabba den bäste". Hög renhet prioriteras inom rimliga gränser. Man kräver ett bra arbete av sig själv, sina anställda och av sin entreprenör. Och det vet alla inblandade.

Sammanfattning

De höga sockerskördarna på 5T-gårdarna uppnåddes till kostnader som ligger marginellt eller åtminstone högst måttligt över de i en normal-kalkyl för svensk betodling.

- Nettot avgjordes främst av mängden skördat socker per hektar.
- Stor variation i sockerpris. Intäkten per kilo socker varierade mellan nio ner till åtta procent upp på medelpriset. Bra betalning kräver god renhet.
- 5T-odlarna hade 6 000 kr upp mot normkalkylen på intäktssidan men bara 1 000 kr upp på kostnadssidan.
- Det är inte i första hand antalet kronor man lägger ner utan **sättet man gör det på och tidpunkten man gör det vid** som avgör resultatet.

Robert Olsson,
NBR Nordic Beet Research